

ПРИНЦИП САМОПІЗНАННЯ В ФІЛОСОФІЇ Г.С.СКОВОРОДИ.

У спадщині Г.С.Сковороди, якого сучасні вчені оцінюють як першого мислителя нашої новочасності, чільне місце посідає принцип самопізнання людини як теоретико-методологічна засада його філософської концепції та етичного вчення.

В сучасних умовах, коли в суспільстві накопичується втома і зневіра, ця проблема видається особливо цікавою і своєчасною. Тож вважаємо за доцільне в роки вшанування двохсотріччя смерті видатного філософа звернути увагу на його наукові доробки з проблем природи людини, її удосконалення та пошуків нею шляхів щастя. В рішенні цих питань Григорій Сковорода розвивав традиції, які на той час затвердилися в творчості професорів і вихованців Києво-Могилянської академії, котра складала етико-гуманістичний напрямок вітчизняного просвітництва.

Бібліографи свідчать, що перша половина життя філософа була присвячена внутрішньому самопізнанню. Залишивши посаду навчителя в Переяславі, Г.Сковорода став кіндрівником, чистим джерелом невичерпних радощів для якого була природа. Саме в цей період життя він дійшов до висновку, що мета філософії полягає в керуванні людськими пристрастями і правильному виборі між добром і злом.

Друга половина життя Г.Сковороди полягала в єднанні з лядьми та проповіді їм "начала вічності", любові до ближнього.

Спількування з представниками різних верств населення, вдумливі спостереження за словами, діями людей сприяли накопиченню Г.Сковородою величезного емпіричного матеріалу, який було всебічно і ґрунтовно вивчено і систематизовано. На підставі одержаних результатів філософ зробив висновок, що головним чинником удосконалення людини є д і я л ь н я любов до ближнього, т в о р с н и я справляння добра людям. Але цьому процесу обов'язково повинен передувати процес с а м о п і з н а н н я, якому вчення надавав великої морально-етичної значущості. Адже, за думкою Г.Сковороди, внутрішнє самопізнання є метою життя людини і воно неможливе без богопізнання і пізнання світу.

Ці процеси не можна відокремити один від одного, вони поєднуються, переплітаються, схочляться у зв'язок. Саме в них вбачає філософ єдиний ґрунт – початок вічності і пов'язує їх з проблемою щастя.

Розглядаючи розум і віру як засоби самопізнання, Г.Сковорода великої ваги надавав думці людини, підкреслюючи необхідність її невинного руху, її "невинного шукання птиці-істини". Саме розум людини повинен прагнути, зрозуміти її власну природу і на підставі цього, відшукати істину. Але це ще не можна розцінювати як щастя. Процес самопізнання і пізнання приносить людині тільки насолоду і є якби навід'ямною і обов'язковою сходинкою на шляху до щастя. За філософською концепцією Г.Сковороди, щастя відчувається тоді, коли людина обирає собі "середини труд", тобто працю згідно з своїми здібностями, нахилами, своїм потягом.

Таким чином в розумінні щастя, філософ виходить з абсолютизації природної сутності людини. Тобто вважає, що сама природа, яку він ідентифікує з Богом, визначає місце людини в житті, її здібності. А людина, тільки завдяки самопізнанню, крізь споріднену працю торує до щастя.

Ідеї Григорія Савовича Сковороди стосовно принципу самопізнання, адекватності характеру і змісту праці здібностям і нахилам людини є цінним соціологічним надбанням і можуть розглядатися як одна із засад виникнення і розвитку різноманітних концепцій мотивації праці. Тим самим вони не втрачають своєї актуальності в сучасний період життя нашого суспільства і потребують більш ґрунтовного і всебічного вивчення з боку вчених-соціологів з метою використання в прикладній соціології.

Слід також підкреслити, що уважне і поглиблене вивчення спадщини Г.Сковороди дає підстави розглядати і оцінювати його інші теорії, наприклад, щодо нерівності людей у суспільстві і шляхів її ліквідації, або механізму удосконалення державного устрою як певні передумови розвитку соціологічної думки в Україні. Адже історія становлення вітчизняної соціології поки що є "білим плямом" і тільки-но починає досконало вивчатися сучасними соціологами.